

i drugim zemljama, pored opšteteorijskih pozicija i njihovih praktičnih refleksija, knjiga Podgóreckog daje javnosti hipoteze i njihove ilustrativne dokaze koji bacaju više svetla na pojave protivdruštvenog ponašanja. Umesto poznatih teza o opštim i parcijalnim faktorima deficitarnih ponašanja, o endogenim i egzogenim činiocima prestupništva, o apstraktnoj ličnosti delikvenata i sl. autor „Patologije društvenog života” bavi se sociološkom anatomijom pojedinačnih i grupnih oblika inkriminiranih radnji, ne zanemarujući ni druge aspekte: psihološki, etički, pravni, ekonomski, itd. Tako, na primer, kada razmatra pojavu prostitucije kao „emocionalno neangažovane seksualne odnose”, Podgórecki objašnjava jednu za drugom njene karakteristike. *Plaćanje* — to je jedna od njenih osnovnih karakteristika i u vezi s tim autor počinje sa pitanjem koje je još 1945. postavio prof. Kryżanowski u toku svog predavanja na Pravnom fakultetu Jegolinskog univerziteta i koje je glasilo: „Da li prostitutka može imati odnos sa krokodilom?” Odgovor „ne” je, očigledno, bio tačan ali samo delimično, pošto je pretpostavljao je i sledeće pitanje: „Ali, zašto”? Potpun odgovor bi glasilo: „Jer krokodil ne plaća”.

I tako, od W. Recklessovog rada *What Makes for Prostitution?* i pogleda B. Mandeville-a i M. Ossowske, preko američkih i engleskih istraživanja i statističkih podataka i primera funkcionisanja organizacije *Coll-girl*, od rezultata tzv. Komisije Wolfendena (*Report of the Committee on Homosexual Offences and Prostitution*) i psihodijagnostičkih istraživanja D. Origlia (*Indagine psicologica sulla personalità della prostituta*), a zatim H. Blocha, G. Geisa, N. Jackmana, K. Krasowske (*Sociologiczne-prawne aspekty pornografii*), Podgórecki razmatra jedan socijalni problem u punom svetu prezentirajući naučnoj literaturi, zajedno sa analizama drugih devijantnih ponašanja, nova saznanja i metodologiju koja prelazi granice usko nacionalnih potreba i vrednosti.

dr P. Kozić

Dr Petar Kozić: Sociologija (Uvod u marksističku nauku o društvu); Naučna knjiga, Beograd, 1969. Rad objavljen pod gornjim naslovom jeste univerzitetski udžbenik dr Petra Kozića profesora Pravno-ekonomskog fakulteta u Nišu, koji sadrži u sebi sav neophodan materijal za jednu marksistički fundiranu teorijsku sociologiju.

U izboru materijala autor se trudio da pronađe adekvatnu „meru” između pojedinih osnovnih delova udžbenika tako da ovaj ne pati od preteranih detalja u određenim poglavljima (kojim se pisac obično u svom naučno-istraživačkom radu bavi), koji nisu neophodni za studentsko upoznavanje i usvajanje izložene materije. Kozić je ovu „tradicionalnu opasnost” koja vreba naučnika i pisca udžbenika izbegao i zato se može sa puno prava reći da je *pedagoška* strana ovog udžbenika u potpunosti zadovoljila.

I ne samo sa te strane da se Kozićev udžbenik pokazuje kao pedagoški pogodan. Ta njegova pozitivna osobina još je više došla do izraza u načinu interpretiranja ponekad veoma komplikovanih i apstraktnih naučno-teorijskih istina. Konceptija materije i njene interpretacije u ovom udžbeniku stvaraju, takođe, solidnu teorijsku i ideološku osnovu i za poimanje posebnih zakonitosti društvenih fenomena i procesa sa kojima studenti treba da zaokruže i konkretizuju svoj marksistički pogled na prošlost i današnjicu.

Ta težnja da *marksistički* (tj. sa pozicija *istorijskog materijalizma*) interpretira celokupnu materiju (od poglavlja o predmetu sociologije do zaključnog dela o odnosu socijalizma i sociologije) *druga* je (za-pravo osnovna) pozitivna osobina Kozićevog udžbenika. Pisac je, pre svega, uspeo da veoma korektno i udžbenički pregledno interpretira sve sociološke kategorije koje je marksistička nauka o društvu od Marksa, Engelsa i Lenjina preko Gramšija, Lefevra i Kardelja izlagala (klase, nacije, revolucija, proizvodne snage i proizvodni odnosi, društvene strukture, društveno-ekonomske formacije itd.). No, Kozić je i u izlaganju *najnovijih* naučnih tekovina sociologije takođe postigao kritički razmatrajući ona saznanja do kojih je došla „građanska sociološka misao” bez koje se ne može danas ni zamisliti celovita savremena sociološka nauka.

U delu udžbenika u kome se govori o *metodama* u sociologiji, znači, o veoma aktualnoj naučnoj problematici reč je o pitanjima o kojima se u poslednje vreme u naučno-sociološkim i filozofskim krugovima veoma diskutuje. A upravo postepeno rešavanje tih na metodološkom planu nagomilanih pitanja i doprinelo je stvaranju sociologije kao nauke. To posebno važi za takozvanu „tehniku prikupljanja i interpretiranja iskustvenih podataka”, koja se posle drugog svetskog rata najviše razvijala u Sjedinjenim Američkim Državama. Svu tu veoma obimnu materiju, autor je uspeo da sažeto i pregledno iznese tako da studenti iz ovog udžbenika mogu da dobiju najnužnija saznanja o tehnici istraživanja u sociologiji koja ima i indirektan značaj za oslobađanje od preteranog teorijskog-metodološkog deduktivizma koji je do nedavna bio veoma prisutan i u našoj sociološkoj literaturi.

Samo objašnjenje osnovne kategorije opšte sociologije — *društva* (u sociološkom poimanju) zaista je uspešno. U veoma argumentovanom izlaganju pisac je dao prihvatljivu sociološku kategoriju društva pravilno polazeći od Marksove primarne odredbe ovoga kao „produkta uzajamne delatnosti ljudi”. Uzimajući ovu odredbu kao osnovu za razmatranje kategorije društva pisac je posebno solidno obradio odeljak koji nosi naslov „Društvo u shvatanju marksističke sociologije” i to na taj način što je ovu koncepciju društva naučno opravdano suprotstavio raznim psihologističkim pa i biologističkim poimanjima društva i društvenih odnosa. U ovom delu svoga udžbenika, Kozić je opravdano istakao poseban značaj kategorija proizvodnih snaga i produkcionih odnosa proizašlih iz društvene podele rada, kao *osnovu* i *sustinu* marksističkog sociološkog definisanja društva i socijalnog razvoja. Razmatrajući napred navedene kategorije Kozić je dao ovde i na drugim mestima kada o njima govori najuspelije stranice svog udžbenika.

Prilikom razmatranja *razvoja društva* pisac je uspešno izneo osnovna sociološka učenja o ovoj problematici (posebno kategorija: evo-

lucije, revolucije, dinamike, mobilnosti, društveno-ekonomskih formacija) i sva svoja tvrđenja potkrepio dovoljno ubedljivim primerima kako iz istorije tako i iz najnovijih društveno-političkih i ekonomskih zbivanja.

Na kraju ovog opšteg prikaza Kozićevog udžbenika treba istaći da su i poglavlja „Socijalno-politička nadgradnja društva” i „Društvena svest” solidno urađena i da je baš preko ovih pokazana prednost marksističkog učenja o društvu i njegovom razvoju u odnosu na buržoasku sociologiju. Autor je pri tome uspeo da izbegne sve one opasnosti (vulgarni ekonomizam i sl.) koje na planu izlaganja baš ovih pitanja prete svakom sociologu koji nije dijalektički shvatio ovo centralno mesto marksističke sociologije. To u celini važi i za završni deo udžbenika „Sociologija i socijalizam” gde su izložene najnovije tendencije razvoja u socijalističkim društvenim sistemima, posebno, u našem samoupravnom socijalističkom društvu.

Udžbenik sociologije prof. Kozića, dakle, predstavlja još jedan prilog od značaja istovremeno kako za univerzitetske studije u toj oblasti, tako i za našu opšteteorijsku i naučnu misao.

*Prof. dr Ilija Stanojčić
(vanr. profesor Fakulteta političkih nauka u
Beogradu)*